

ERTELENMİŞ VERGİ BİLEŞENLERİNİN BIST100 ENDEKSİNE KAYITLI İŞLETMELERİN 2013Q1- 2022Q4 DÖNEMLERİ ARASI PERFORMANSLARI ÜZERİNE ETKİSİ*

Makale Bilgileri

Geliş Tarihi : 30.04.2024
Kabul Tarihi : 01.07.2024
Türü : Araştırma Makalesi
DOI Numarası : 10.55322/mbakis.1476007

Yunus ÖZER**
Prof. Dr. A.R. Zafer SAYAR***

Bibliyografik Bilgiler

Özer, Y., & Sayar, A., R., Z., (2024). “Ertelenmiş Vergi Bileşenlerinin BIST100 Endeksine Kayıtlı İşletmelerin 2013q1-2022q4 Dönemleri Arası Performansları Üzerine Etkisi” *Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi* (Yıl: 2024, Sayı : 73, Sayfa : 87-104) <https://doi.org/10.55322/mbakis.1476007>

ÖZ

Payları Borsa İstanbul’da işlem gören işletmelerin Türkiye’de mali açıdan uymaları gereken iki farklı kural seti bulunmaktadır. Bunlardan birincisi uluslararası standartlar tercüme edilerek oluşturulan Türk finansal raporlama ve muhasebe standartları (TFRS, TMS); ikincisi ise Türk Vergi Mevzuatıdır. Söz konusu kural setlerinin farklı amaçlar taşımaları sebebiyle işletmeler faaliyetleri sonucunda elde etmiş oldukları kar tutarını farklı şekilde hesaplamaktadır. İşletmelerin, standartlar uyarınca hesapladığı kara ticari kar; vergi mevzuatı uyarınca hesapladığı kara ise mali kar adı verilmektedir. Söz konusu kar tutarları arasındaki fark sürekli olabileceği gibi geçici de olabilmektedir. İki kar tutarı arasındaki farkın geçici olması durumunda ertelenmiş vergi uygulaması gündeme gelmektedir. Bu çalışmada hesaplanan ertelenmiş vergi bileşenlerinin işletmelerin hisse senedi fiyatları üzerinde etkisinin olup olmadığının araştırılması amaçlanmıştır. Araştırma yöntemi olarak çoklu regresyon analizi kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; ertelenmiş vergi bileşenlerinin doğrudan hisse senedi

* Bu çalışma “Ertelenmiş Vergi Uygulaması ve BIST100 Şirketlerinin Performansı Üzerine Etkilerinin İncelenmesi” isimli yüksek lisans tezinden üretilerek hazırlanmıştır.

** Vergi Müfettişi, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi.
ozeryunus@student.atilim.edu.tr, orcid.org/0009-0004-2207-5756.

*** Atılım Üniversitesi İşletme Bölümü Öğretim Üyesi, zafer.sayar@atilim.edu.tr, orcid.org/0000-0002-2731-8209.

fiyatları üzerinde güçlü bir etkisinin olmadığı, dönem karının ise hisse senedi fiyatları üzerindeki etkisinin güçlü olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte dönem karı tutarının bir kısmını ertelenmiş vergi geliri/gideri oluşturduğundan ertelenmiş verginin hisse senedi fiyatları üzerinde dolaylı olarak etkisinin olduğunu söylemek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Ertenlenmiş Vergi, Ticari Kar, Mali Kar, Hisse Senedi Fiyatı.

Jel Sınıflandırılması: H25, M41.

THE EFFECT OF DEFERRED TAX COMPONENTS ON THE PERFORMANCE OF FIRMS REGISTERED IN THE BIST100 INDEX BETWEEN THE PERIODS 2013Q1-2022Q4

ABSTRACT

There are two different sets of rules that firms whose shares are traded on Borsa Istanbul must comply with financially in Turkey. The first of these is Turkish financial reporting and accounting standards (TFRS, TMS), which were created by translating international standards; The second is Turkish Tax Legislation. Since these rule sets have different purposes, firms calculate the amount of profit they earn as a result of their activities differently. Commercial profit calculated by firms in accordance with standards; The profit calculated in accordance with tax legislation is called financial profit. The difference between the profit amounts in question may be permanent or temporary. If the difference between two profit amounts is temporary, deferred tax application comes to the fore. The aim of this study is to investigate whether the calculated deferred tax components have an effect on the stock prices of firms. Multiple regression analysis was used as the research method. According to the research results; It has been determined that deferred tax components do not have a strong effect directly on stock prices, while period profit has a strong effect on stock prices. However, since a part of the period profit amount is deferred tax income/expense, it is possible to say that deferred tax has an indirect effect on stock prices.

Keywords: Deferred Tax, Commercial Profit, Financial Profit, Stock Price.

Gel Classification: H25, M41.

1. ERTELENMİŞ VERGİ KAVRAMI, HESAPLANMASI VE MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

1.1. Giriş

Küreselleşmenin etkisiyle uluslararası ticaretin ve çok uluslu işletmelerin artması; finansal işlemlerin muhasebeleştirilmesi ve raporlanması konusunda uluslararası standartların olmasını zorunlu hale getirmiştir. Bu amaçla Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği ülkelerinde belli dönemlerde çeşitli kuruluşlar oluşturulmuş ve söz konusu kuruluşlar uluslararası standartların oluşturulması ve geliştirilmesini sağlamışlardır. Standartların tarihsel gelişimi ayrı bir çalışma konusu oluşturacağından ayrıntısına burada yer verilmemiştir.

Bununla birlikte Avrupa Birliği'ne üye ülkeler 2005 yılından itibaren uluslararası finansal raporlama ve muhasebe standartlarını uygulamaya başlamıştır (Kocamaz, 2012: 107). Avrupa Birliği ile yakın ilişkiler içinde olan Türkiye'de de, Avrupa Birliği ülkelerinde uygulanan uluslararası standartlar aynen tercüme edilerek uygulanmaya başlanmıştır (Erdoğan ve Dinç, 2009: 155). International Financial Reporting Standarts (IFRS) ve International Accounting Standarts (IAS), set olarak alınarak aynen tercüme edilmiş ve Türkiye Finansal Raporlama Standartları (TFRS) ve Türkiye Muhasebe Standartları (TMS) adıyla 28 Mart 2006 tarih ve 26122 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Türkiye'de TFRS/TMS'ye uyma zorunluluğu Sermaye Piyasası Kurulu, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu ve Hazine denetimine tabi olan işletmeler için bulunmaktadır. Bunun yanında söz konusu işletmeler, finansal işlemlerinin muhasebeleştirilmesi ve raporlanması konusunda Türk Vergi Mevzuatı hükümlerine de uymak zorundadır.

İşletmelerin uymak zorunda oldukları bu iki kural seti farklı amaçlar taşımaktadır. Standartların amacı, işletmelerin tüm finansal işlemlerinin gerçeğe uygun şekilde muhasebeleştirilmesi ve raporlanmasıdır. Vergi mevzuatının amacı ise kanunlara uygun şekilde vergi matrahının belirlenmesidir.

İşletmelerin uymak zorunda oldukları iki kural setinin farklı amaçlar taşımaları sebebiyle işletmeler tarafından iki farklı kar kalemi hesaplanmaktadır. Standartlar uyarınca hesaplanan kara, ticari kar adı verilmektedir ve işletmelerin elde etmiş olduğu tüm gelirler ve yapmış olduğu tüm giderler dikkate alınarak bulunur. Vergi mevzuatı uyarınca hesaplanan kara ise mali kar adı verilmektedir. Vergi mevzuatına göre, işletmelerin elde etmiş olduğu bazı gelirler vergiden istisna olabilir. Aynı şekilde işletmelerin yapmış olduğu bazı giderler vergi kanunlarına göre kabul edilmeyebilir. Mali kar; vergiden istisna gelirler ve kanunen kabul edilmeyen giderler de dikkate alınarak hesaplanan karıdır.

1.2. Ertelenmiş Vergi Kavramı

İşletmelerin hesapladıkları ticari kar tutarları ile mali kar tutarları zaman zaman farklı olabilmektedir. Söz konusu farklar sürekli veya geçici olabilmektedir. Farkların sürekli olması; yalnızca cari dönemde değil gelecek dönemlerde de iki kar tutarının farklı olmasını, bir başka ifadeyle ticari kar ile mali kar arasındaki farkın hiç kapanmayacak olmasını ifade etmektedir. Örnek olarak; ödenen vergi cezaları, ticari karın hesaplanmasında gider olarak dikkate alınırken vergi kanunlarında hiçbir şekilde gider olarak kabul edilmediği için matrahın (mali karın) hesaplanmasında gider olarak dikkate alınmaz. Bir başka örnek; iştirak karları, vergiden istisna olduğu için mali karın tespitinde gelir olarak dikkate alınmazken, ticari karın hesaplanmasında gelir unsuru olarak dikkate alınmaktadır.

Farkların geçici olması ise; ticari kar ile mali kar arasında fark olduğunu ancak bu farkın gelecek dönemlerde ortadan kalkacağını ifade etmektedir (Demir, 2001: 127). Örnek olarak; kıdem tazminatı karşılıklarının, ticari karın hesaplanmasında gider olarak dikkate alınması, mali karın hesaplanmasında ise ancak işletme tarafından ödendiğinde indirim konusu yapılması verilebilir. Veya ticari karın hesaplanmasında dikkate alınan faiz gelirinin, mali karın tespitinde tahsil edildiğinde dikkate alınması durumu (Akdoğan, 2006: 3).

Ticari kar ile mali kar arasında geçici farkların oluşması durumunda ertelenmiş vergi kavramı gündeme gelmektedir. Geçici farklar, indirilebilir geçici farklar ve vergilendirilebilir geçici farklar olarak ikiye

ayrılmaktadır. İndirilebilir geçici farkların olması durumunda ertelenmiş vergi varlığı, vergilendirilebilir geçici farkların olması durumunda ise ertelenmiş vergi yükümlülüğü oluşacaktır (Yıldıztekin, 2013: 299).

Ertelenmiş vergi varlığı, mali karın ticari kardan fazla olması sebebiyle fazla ödenen verginin gelecek dönemlerde indirilebileceği durumlarda söz konusu olmaktadır. Ertelenmiş vergi yükümlülüğü ise mali karın ticari kardan az olduğu durumlarda az ödenen verginin gelecek dönemlerde vergilendirileceği durumlarda söz konusu olmaktadır.

1.3. Ertelenmiş Verginin Hesaplanması

Ertelenmiş vergilerin doğru bir şekilde hesaplanması ve finansal tablolara yansıtılması için öncelikle ticari kar ile mali kar arasında oluşan geçici farkların doğru bir şekilde tespit edilmesi gerekmektedir.

Öncelikle finansal durum tablosunun aktif ve pasifinde yer alan her hesap için ayrı ayrı geçici fark oluşup oluşmadığı, oluşuyor ise farkın indirilebilir geçici fark mı vergilendirilebilir geçici fark mı olduğu belirlenmelidir. Sonrasında ise aktif ve pasif hesaplar kendi aralarında netleştirilmelidir. Aktif ve pasif hesaplarda meydana gelen geçici farklar kendi içlerinde toplanmalı ve vergilendirilebilir ya da indirilebilir geçici fark olarak finansal durum tablosunun aktif ve pasifinde üstün olan geçici fark hesaplanmalıdır (Göğüş Sümer, 2010: 23).

Geçici farkların belirlenmesinden sonra, vergilendirilebilir geçici farkların cari dönem vergi oranı ile çarpılması sonucunda ertelenmiş vergi yükümlülüğü; indirilebilir geçici farkların cari dönem vergi oranı ile çarpılması sonucunda ise ertelenmiş vergi varlığı bulunacaktır. İndirilebilir geçici farkların yanında kullanılmamış mali zararlar ve vergi avantajları tutarının da cari dönem vergi oranı ile çarpılması sonucunda ertelenmiş vergi varlığı bulunacaktır. Ayrıca geçici farkların ortadan kalkacağı dönemde vergi oranında bir değişiklik olması durumunda hesaplamalarda bu durumun da dikkate alınması gerekmektedir.

Hesaplanan ertelenmiş vergi varlığı finansal durum tablosunun aktif tarafına, ertelenmiş vergi yükümlülüğü de pasif tarafına kaydedilecektir. Ertelenmiş vergi varlığı ile ertelenmiş vergi yükümlülüğü arasındaki pozitif fark ertelenmiş vergi geliri, negatif fark da ertelenmiş vergi gideri olarak kar/zarar tablosuna kaydedilecektir (Gücenme ve Poroy Arsoy, 2007: 5).

1.4. Ertelenmiş Verginin Muhasebeleştirilmesi

Finansal Tabloların Sunuluşuna İlişkin Türkiye Muhasebe Standardı'nın (TMS 1) 56'ncı maddesinde; "Dönen ve duran varlıklar ile kısa ve uzun vadeli yükümlülükleri finansal durum tablosunda ayrı sınıflar olarak sunması durumunda işletme, ertelenmiş vergi varlıklarını (yükümlülüklerini), dönen varlık (kısa vadeli yükümlülük) olarak sınıflandırmaz." hükmü yer almaktadır. Söz konusu standart hükmü; ertelenmiş vergi varlıklarının finansal durum tablosunun aktif tarafında duran varlıklar içerisinde, ertelenmiş vergi yükümlülüklerinin ise finansal durum tablosunun pasif tarafında uzun vadeli yabancı kaynaklar içerisinde yer almasını öngörmektedir. Bununla birlikte hangi hesapların kullanılacağı belirtilmemiştir. Türkiye Muhasebe Sisteminde kullanılan Tek Düzen Hesap Planı (TDHP) da TFRS/TMS ile uyumlu değildir ve söz konusu hesap planında da ertelenmiş vergilerin muhasebeleştirilmesiyle ilgili hesaplar bulunmamaktadır.

Buna karşın ertelenmiş vergi varlık ve yükümlülüklerinin muhasebeleştirilmesi için en uygun hesap gruplarının TDHP’de dönem ayırıcı hesaplar olan 18, 28, 38, 48 No.lu hesap grupları olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü nitelikleri itibarıyla ertelenmiş vergi varlıkları peşin ödenmiş giderler gibi; ertelenmiş vergi borçları ise peşin tahsil edilmiş gelirler gibidir. Bu hesaplar, dönemi geldiğinde sonuç hesaplarına aktarılarak, bir giderin ödenmesi ya da bir gelirin tahsili gündeme gelmektedir.

Vergiye tabi geçici farklar ve indirilebilir geçici farklardan doğan ertelenmiş vergilerin dönem karı/zararına olan etkilerini hesaplamak için ertelenmiş vergi varlığı ile ertelenmiş vergi yükümlülüğü arasındaki farktan doğan ertelenmiş vergi geliri ve giderinin de kar veya zarar tablosunda muhasebeleştirilmesi gerekmektedir.

TDHP’nin, TFRS/TMS ile uyumunu sağlamak amacıyla Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK) tarafından 2018 yılında taslak olarak hazırlanan ve halen taslak olarak duran Finansal Raporlama Standartlarına Uygun Hesap Planı Taslağında ertelenmiş vergiler ile ilgili kullanılacak hesaplar açıklama ve işleyişleri ile birlikte yer almaktadır. Söz konusu taslağa göre kullanılması gereken hesaplar aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 1: Hesap Planı Taslağına Göre Ertelenmiş Vergiler ile İlgili Kullanılacak Hesaplar

289 Ertelenmiş Vergi Varlığı
370 Dönem Karı Vergi ve Diğer Yasal Yükümlülükler Karşılıkları
489 Ertelenmiş Vergi Yükümlülüğü
690 Sürdürülen Faaliyetler Dönem Karı veya Zararı
691 Sürdürülen Faaliyetler Dönem Yasal Vergi Gideri (-)
692 Sürdürülen Faaliyetler Ertelenmiş Vergi Gelir – Gider Etkisi ±
693 Sürdürülen Faaliyetler Dönem Net Karı veya Zararı

2. LİTERATÜR TARAMASI

Geçmişte yapılan araştırmalar; finansal tablolarda yer alan ertelenmiş vergiler ile hisse senedi getirileri, kar büyümesi, firma değeri ve dolayısıyla hisse senedi fiyatları arasında ilişki olabileceğini ortaya çıkarmıştır.

Konu ile ilgili ilk çalışmalar, Beaver ve Dukes (1972) tarafından yapılmıştır. Yazarlar, ertelenmiş vergi gelirinin/(giderinin) hisse başına karı etkileyip etkilemediğini araştırmış, yapılan araştırmalar; ertelenmiş vergi geliri/(gideri) içeren karın ertelenmiş vergi içermeyen kara göre piyasa getirisiyle daha yakın ilişkisi olduğunu ortaya çıkarmıştır (Beaver ve Dukes, 1972).

Rayburn (1986), vergi tahakkuklarının nakit akışlarına ek olarak piyasaya ilave bilgi sağladığını ortaya çıkarmıştır (Rayburn, 1986).

Amir, Kirschenheiter ve Willard (1997), ertelenmiş vergi varlığı ve yükümlülüğü doğuran geçici farklardan hangilerinin hisse senedi fiyatları üzerinde etkisi olduğunu araştırmıştır. Yapılan araştırma; piyasanın, ertelenmiş vergi varlık ve yükümlülüklerini tersine dönme olasılığı ile dönemine göre değerlendirdiğini göstermiştir (Amir, Kirschenheiter ve Willard, 1997).

Amir ve Sougiannis (1999) ise, gelecekte kullanılacak olan mali zarar ve vergi avantajları nedeniyle oluşan ertelenmiş vergi varlıklarının şirketin kar beklentisini etkileyip etkilemediği ve kar beklentisi nedeniyle gelecek dönemlere aktarılan ertelenmiş vergi varlıklarının, hisse senedi fiyatlarını etkileyip etkilemediğini araştırmıştır. Yapılan araştırma; ertelenmiş vergi varlıkları ve hisse senedi fiyatları arasında pozitif bir korelasyon olduğunu tespit etmiş ve piyasanın ertelenmiş vergi varlıklarını tıpkı gerçek varlıklar gibi değerlendirdiğini göstermiştir (Amir ve Sougiannis, 1999).

Benzer bir biçimde, Dhaliwal, Trezevant ve Wilkins (2000), yaptıkları araştırma sonucunda; piyasanın, finansal durum tablosunda bulunmayan ancak tablo dipnotlarında bulunan ertelenmiş vergi yükümlülüklerine ait açıklamaları gerçek bir yükümlülük şeklinde değerlendirdiğini; ayrıca söz konusu açıklamaların şirketin hisse senetleri değerini de etkilediğini ortaya koymuştur (Dhaliwal, Trezevant ve Wilkins, 2000).

Lev ve Nissim (2004), beklenen mali kar ile ticari kar arasında bulunan farkın, kar büyümesi (earning growth) ve karın kalitesi üzerinde olan etkisini araştırmıştır. Yapılan araştırmada; “mali kar / ticari kar” oranının, ticari kar ve nakit akışlarından elde edilemeyen bilgilerin elde edilmesini sağladığını ve “mali kar / ticari kar” oranının ilerideki (en fazla 5 yıl) kar artışı beklentilerine yönelik bilgi verdiğini, cari “fiyat / kazanç” oranıyla güçlü, gelecekteki hisse senedi getirisiyle zayıf bir ilişkinin bulunduğunu göstermiştir. Yazarlar ayrıca “mali kar / ticari kar” oranının, hisse senetlerinin 1 yıllık getirileri ile arasında pozitif korelasyon olduğunu ortaya koymuşlardır (Lev ve Nissim, 2004).

Hanlon vd. (2005) beklenen mali kar ve ticari kardan piyasa getirisini daha başarılı açıklayanın hangisi olduğuna ilişkin yapılan araştırmada, her iki karın da getirileri açıklama konusunda başarılı olduğunu, fakat ticari karın bu ilişkinin kurulmasında daha yararlı olduğunu ortaya koymuştur. Bununla birlikte, karda meydana gelen değişimle ilgili önbilgiye sahip olunması halinde gelecekteki getirileri değerlendirmek amacıyla portföy getirileri üzerinde inceleme yapmışlardır. Bunun sonucunda; mali karda yaşanan değişimin emarelerinin ve oranının bilinmesinin, piyasa getirisinden ortalama olarak % 27,4 (% 21,1) getiri sağlandığını tespit etmişlerdir (Hanlon, Laplante ve Shevlin, 2005).

Thomas ve Zhang (2011), beklenen mali kar ve ilerideki piyasa getirisi arasında bulunan ilişkiyi belirlerken ticari karı kullanmışlardır. Yazarlar, hisse senetlerinin ileride oluşacak getirilerinin, ticari kar ve mali kar ile ilgili sürpriz faktörler (cari çeyrek karı ile 4 çeyrek önceki kar arasındaki fark) ile regresyonu neticesinde, piyasa getirisiyle ilişkili beklenen mali kar ile ilgili sürprizin en fazla gelecek 6 ay için olduğunu ortaya koymuşlardır (Thomas ve Zhang, 2011).

Weber (2009) ise yalnızca iyi bilgi sunmayan işletmelerde, “mali kar / ticari kar” oranıyla ileride oluşacak getiriler arasında ilişki bulunduğunu; mali kar / ticari kar oranına ilişkin istatistiksel olarak önemli öngörü hatalarının bulunduğunu ve mali kar ile ticari kar arasında olan fark arttıkça, söz konusu hatanın da arttığını ifade etmiştir. Yazar bulduğu bu sonuçları, finansal analistlerin vergisel bilgileri tahmin etmede başarısız olmalarının sebeplerinden biri olarak göstermiştir (Weber, 2009).

Kumar ve Visvanathan (2003) ile Jung (2004), hisse senedi fiyatları ile değerlendirme karşılıkları ile ilgili yapılan açıklamaların, açıklamaların gerçekleştirildiği kısa bir süre içerisinde, farklı yönere hareket ettiğini; bu olayın ise karı yöneten işletmelerde daha etkin olduğunu ortaya koymuşlardır (Kumar ve Visvanathan, 2003) (Jung, 2004).

Frischmann vd. (2008) ile Robinson ve Schmidt (2013), ertelenmiş vergi varlıklarının piyasa tarafından nasıl karşılandığını araştırmış ve piyasanın ertelenmiş vergi varlıklarını olumlu bir vergi planlaması şeklinde gördüğünü belirlemişlerdir. Frischmann vd. (2008) ertelenmiş vergi varlığı tutarlarının anormal getiriler ile olan ilişkisini ortaya koymuş; Robinson ve Schmidt (2013) de bu pozitif ilişkinin kamuoyunu iyi bilgilendiren işletmelerde daha az olduğunu belirtmiştir. Ortaya çıkan sonuç; piyasa vergi planlamasını olumlu görse de, bunun potansiyel birtakım maliyetlerinin olabileceğini düşünmektedir (Frischmann, Shevlin ve Wilson, 2008) (Robinson ve Schmidt, 2013).

Herbohn vd. (2010) gelecek dönemlere devredilen geçmiş yıl zararlarından kaynaklanan ertelenmiş vergi varlığının finansal tablolara aktarılmaması yoluyla işletme yönetiminin piyasaya işletmenin ilerideki performansı ile ilgili gösterge sunduklarını ortaya koymuştur. Başka bir ifadeyle, finansal tablolara yansıtılmayarak mahsup edilmeyen geçmiş yıl zararının gelecek dönemlere aktarılması nedeniyle doğan ertelenmiş vergi varlığındaki artış ya da (azalma), ilerideki vergi avantajlarından faydalanma noktasında işletme yönetiminin kaygılarını ya da (iyimserliğini) piyasaya aktarmada kullanılan bir araçtır (Herbohn, Tutticci ve Khor, 2010).

Diehl (2013), IFRS uygulamalarında ertelenmiş vergi varlığı ve yükümlülüğü doğuran geçici farklardan hangilerinin özellikle hisse senetleri fiyatları üzerinde etkisinin olduğuna ilişkin 600 şirket üzerinde yaptığı araştırmada, yatırımcıların duran varlıklara amortisman ayrılması ve gerçeğe uygun değer uygulamaları nedeniyle doğan ertelenmiş vergilere, hisse senedi fiyatlarının belirlenmesine ilişkin analizlerinde güveneceklerini belirtmiş; diğer oluşan geçici farkların ise hisse senedi fiyatları üzerinde önemli etkiler oluşturmadığı; bununla birlikte IFRS uygulamalarının US GAAP uygulamalarına nazaran hisse senedi fiyatları üzerinde daha az etkisi olduğu sonucuna varmıştır (Diehl, 2013).

3. ARAŞTIRMA

Çalışmanın bu bölümünde, Borsa İstanbul'da işlem gören ve BIST 100 endeksine dahil olan işletmelerde, ertelenmiş vergilerin işletmelerin hisse senedi fiyatlarına etkisinin olup olmadığı incelenmiştir.

3.1. Araştırmanın Önemi

KGK tarafından yayımlanan TMS Uygulama Kapsamına İlişkin Kurul Kararı uyarınca; yalnızca Sermaye Piyasası Kurulu, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu ve Hazine denetimine tabi olan işletmeler standartlara uyma zorunluluğu kapsamına alınmıştır.

Her ne kadar tüm işletmeler zorunluluk kapsamına alınmamış olsa da TMS ve TFRS'nin uygulanmaya başlamasıyla, ertelenmiş vergilerin finansal raporlamanın yapılması aşamasındaki yeri ve önemi görülmeye başlanmıştır.

Bu noktada ertelenmiş vergilerin finansal tablolara yansıtılmasında ertelenmiş vergi doğuran unsurların doğru tespit edilmesi ve tutarların finansal tablolara doğru bir şekilde aktarılması konunun karmaşıklığı açısından büyük önem arz etmektedir.

Ertelenmiş vergilerin finansal tablolara doğru bir şekilde aktarılmasıyla işletmelerin cari dönem ve gelecek dönemlerdeki vergi yüklerinin doğru bir şekilde belirlenmesi; dönem karının ve yatırımcıların elde edeceği getirilerin doğru öngörülmesi sağlanmaktadır.

3.2. Araştırmanın Kapsamı

Ertelenmiş verginin hisse senedi fiyatına etkisi; Borsa İstanbul’da işlem gören BIST 100 endeksine dahil olan işletmelerin Kamuyu Aydınlatma Platformunda (KAP) yayımladıkları konsolide finansal tabloları ve her bir tablonun KAP’ta yayımlanma tarihinden sonraki ilk borsa gününün hisse senedi kapanış fiyatları üzerinden incelenmiştir. İşletmelerin hisse senedi kapanış fiyatı verileri “Yahoo Finance” üzerinden elde edilmiştir. Söz konusu işletmelerin 2013 ila 2022 yıllarına ilişkin finansal tablo verileri ile hisse senedi kapanış fiyatları araştırma konusunu oluşturmaktadır. BIST 100 endeksine dahil olan işletmelerin Türkiye’de mali ve reel sektördeki gelişmelere yön vermesi nedeniyle araştırma konusunun bu işletmeler olması uygun görülmüştür.

Araştırılacak dönem 2013 ila 2022 yılları arasını kapsadığı için en az 01.01.2013 tarihinden itibaren BIST 100 endeksine dahil olmayan işletmeler araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır. Bu sebeple araştırma kapsamı dışında bırakılan 31 işletme bulunmaktadır. Ayrıca kazançlarının kurumlar vergisinden istisna olması sebebiyle ertelenmiş vergi hesaplamayan 4 gayrimenkul yatırım ortaklığı şirketi de (AKFGY, EKGYO, ISGYO, SNGYO) araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır. Sonuç olarak araştırma konusu, BIST 100 endeksinde işlem gören 65 şirketten oluşmaktadır. Araştırma konusuna dahil olan 65 şirketin sektörlere ve alt sektörlere göre dağılımı aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 2: Araştırmaya Dahil Edilen Şirketlerin Sektörlere ve Alt Sektörlere Göre Dağılımı

SEKTÖR	ALT SEKTÖR	ŞİRKET SAYISI	YÜZDESİ
Bilgi ve İletişim	Telekomünikasyon	2	%3
Elektrik, Gaz ve Su	Elektrik, Gaz ve Buhar	2	%3
İmalat Sanayi	Ana Metal Sanayi	4	%6
	Gıda, İçecek ve Tütün	4	%6
	Kimya İlaç Petrol Lastik ve Plastik Ürünler	6	%9
	Metal Eşya Makine Elektrikli Cihazlar ve Ulaşım Araçları	9	%14
	Taşa ve Toprağa Dayalı Sanayi	5	%8
	Tekstil, Giyim Eşyası ve Deri	1	%2
İnşaat ve Bayındırlık	İnşaat ve Bayındırlık İşleri	1	%2

Madencilik ve Taş Ocakçılığı	Ham Petrol ve Doğal Gaz Çıkartılması	1	%2
	Metal Cevheri Madenciliği	2	%3
Mali Kuruluşlar	Aracı Kurumlar	1	%2
	Bankalar	9	%14
	Holdingleler ve Yatırım Şirketleri	13	%20
Teknoloji Sanayi	Savunma Sanayi	1	%2
Toptan ve Perakende Ticaret	Perakende Ticaret	2	%3
	Toptan Ticaret	1	%2
Ulaştırma ve Depolama	Ulaştırma ve Depolama	1	%2
TOPLAM		65	%100

3.3. Araştırmanın Yöntemi

Ertelenmiş verginin hisse senedi fiyatına etkisinin olup olmadığının araştırılmasında; nicel araştırma yöntemlerinden olan “regresyon analizi yöntemi” kullanılmıştır. Modeldeki bağımlı değişken olan işletmelerin hisse senedi fiyatlarının bilgisi “Yahoo Finance” internet sayfasında yer alan tarihsel fiyat bilgileri esas alınarak elde edilmiştir. Bağımsız değişken olan ertelenmiş vergi geliri/(gideri) ve kontrol değişkeni dönem karı ise işletmelerin KAP’ta yayımladıkları finansal tablolarından alınarak işlenmiştir.

Verilerin elde edilmesinden sonra, IBM SPSS 29.0 programı kullanılarak veri seti Regresyon Analizine (En Küçük Kareler Yöntemi) tabi tutulmuştur. Söz konusu regresyon modeli öncelikle araştırma kapsamındaki tüm şirketleri kapsayacak şekilde toplu olarak; daha sonra her sektör, alt sektör ve şirket için ayrı ayrı kurulmuş olup analiz sonuçları aşağıda yer almaktadır.

3.4. Bulgular

Öncelikle aşağıdaki tabloda, tüm sektörlerin geneli için yapılan regresyon analizi sonuçlarına göre, veri setinde bulunan her bir değişkenin ortalaması, standart sapması ve gözlem sayısı yer almaktadır.

Tablo 3: Tüm Sektörler İçin Tanımlayıcı İstatistikler

	Tanımlayıcı İstatistikler		
	Ortalama	Standart Sapma	Gözlem Sayısı
Hisse Kapanış Fiyatı	35.677520154999930	188.265738221077020	2600
Dönem Karı/ (Zararı)	1374384644.25	5164111687.383	2600
Ertelenmiş Vergi Geliri/ (Gideri)	112705764.49	774424391.831	2600

Tabloya göre, tüm şirketlerde 2013/Q1-2022/Q4 dönemleri arasında ertelenmiş vergi gelirlerinin ortalaması 112.705.764,49 TL tutarındadır. Dönem karlarının ortalaması ise 1.374.384.644,25 TL’dir. Bu durum analiz yapılan 10 yıllık dönem boyunca 65 şirketin dönem karlarının ortalama olarak % 8,20’sinin ertelenmiş vergi gelirlerinden oluştuğunu göstermektedir. Gözlem sayımız ise 2600’dür.

Tek yönlü varyans (ANOVA) testi sonucunda çıkan sonuçlar aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 4: Tüm Sektörler İçin Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Testi Sonuçları

ANOVA ^a						
Model		Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
1	Regresyon	2418.765	2	1209.382	.034	.966 ^b
	Artık	92116506.536	2597	35470.353		
	Toplam	92118925.300	2599			
a. Bağımlı Değişken: Hisse Kapanış Fiyatı						
b. Tahminciler: (Sabit), Ertelenmiş Vergi Geliri/ (Gideri), Dönem Karı/ (Zararı)						

Tabloda görüleceği üzere, $p = 0,966$ 'dır. 0,05'ten büyük bir p değeri ortaya çıkmıştır. Bu durumda 2 bağımsız değişkenin de bağımlı değişken ile arasında anlamlı bir korelasyon ilişkisi yok demektir.

Aşağıda yer alan "Katsayılar" tablosundaki p değerleri ise, her bağımsız değişkenin ayrı ayrı bağımlı değişkenle olan ilişkisinin anlamlılık değerini göstermektedir. Söz konusu p değerleri de 0,05'ten büyüktür.

Tablo 5: Tüm Sektörler İçin Katsayılar Tablosu

Model	(Sabit)	Dönem Karı/ (Zararı)	Ertelenmiş Vergi Geliri/ (Gideri)
Standartlaştırılmamış Katsayılar			
B	35.583	1.698E-10	-1.237E-9
Standart Hata	3.824	.000	.000
Standartlaştırılmış Katsayılar			
Beta		.005	-.005
t	9.306	.212	-.232
p	<.001	.832	.817
Yarı Kısmi Korelasyon (Part)		.004	-.005
Eşdoğrusallık İstatistiği (VIF)		1.254	1.254
Düzeltilmiş R ² Değeri			-.001
Bağımlı Değişken: Hisse Senedi Fiyatı			

Yukarıdaki analiz bulgularına göre; tüm sektörlerin genelinde dönem karı ve ertelenmiş vergi geliri ile hisse senedi fiyatı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı; bir başka ifadeyle

dönem karı ve ertelenmiş vergi gelirinin hisse senedi fiyatını olumlu veya olumsuz yönde etkilediğine yönelik olarak herhangi bir sonuca varılamayacağı görülmektedir. Bununla birlikte araştırmanın ana sektörler, alt sektörler ve işletmeler bazında ayrı ayrı yapılması durumunda sonuçların farklılaştığı görülmüştür.

İnşaat ve bayındırlık, toptan ve perakende ticaret ile ulaştırma ve depolama ana sektörlerinde, dönem karı ve ertelenmiş vergi gelirinin hisse senedi fiyatını olumlu yönde etkilediği sonucuna varılmıştır. Söz konusu ana sektörlerle ilişkin katsayılar tabloları aşağıda yer almaktadır.

Tablo 6: İnşaat ve Bayındırlık Sektörü İçin Katsayılar Tablosu

Model	(Sabit)	Dönem Karı/ (Zararı)	Ertelenmiş Vergi Geliri/ (Gideri)
Standartlaştırılmamış Katsayılar			
B	3.881	1.629E-9	1.643E-8
Standart Hata	.705	.000	.000
Standartlaştırılmış Katsayılar			
Beta		.479	1.074
t	5.505	4.448	9.972
P	<.001	<.001	<.001
Yarı Kısmi Korelasyon (Part)		.374	.838
Eşdoğrusallık İstatistiği (VIF)		1.643	1.643
Düzeltilmiş R ² Değeri			.725
Bağımlı Değişken: Hisse Senedi Fiyatı			

Tablo 7: Toptan ve Perakende Ticaret Sektörü İçin Katsayılar Tablosu

Model	(Sabit)	Dönem Karı/ (Zararı)	Ertelenmiş Vergi Geliri/ (Gideri)
Standartlaştırılmamış Katsayılar			
B	21.982	1.720E-8	2.967E-8
Standart Hata	1.697	.000	.000
Standartlaştırılmış Katsayılar			
Beta		.729	.161
t	12.949	10.490	2.313
P	<.001	<.001	.022
Yarı Kısmi Korelasyon (Part)		.509	.112
Eşdoğrusallık İstatistiği (VIF)		2.051	2.051
Düzeltilmiş R ² Değeri			.720
Bağımlı Değişken: Hisse Senedi Fiyatı			

Tablo 8: Ulaştırma ve Depolama Sektörü İçin Katsayılar Tablosu

Model	(Sabit)	Dönem Karı/ (Zararı)	Ertelenmiş Vergi Geliri/ (Gideri)
Standartlaştırılmamış Katsayılar			
B	10.186	3.916E-9	1.671E-8
Standart Hata	1.012	.000	.000
Standartlaştırılmış Katsayılar			
Beta		1.462	.568
t	10.064	16.538	6.425
P	<.001	<.001	<.001
Yarı Kısmi Korelasyon (Part)		.608	.236
Eşdoğrusallık İstatistiği (VIF)		5.777	5.777
Düzeltilmiş R ² Değeri			.947
Bağımlı Değişken: Hisse Senedi Fiyatı			

Bilgi ve iletişim, elektrik gaz ve su, madencilik ve taş ocakçılığı, teknoloji sanayi ana sektörlerinde ertelenmiş vergi gelirin hisse senedi fiyatını olumlu veya olumsuz yönde etkilediğine yönelik olarak herhangi bir sonuca varılamamıştır. Bununla birlikte dönem karının hisse senedi fiyatını olumlu yönde etkilediği sonucuna varılmıştır.

İmalat sanayi ve mali kuruluşlar ana sektörlerinde, dönem karı ve ertelenmiş vergi gelirin hisse senedi fiyatını olumlu veya olumsuz yönde etkilediğine yönelik olarak herhangi bir sonuca varılamamıştır. Bununla birlikte analizler söz konusu ana sektörlerin alt sektörleri için ayrı ayrı yapıldığında sonuçların farklılaştığı görülmektedir.

Analizler her şirket için ayrı ayrı yapıldığında ise aşağıda yer alan tabloda görüleceği üzere, 33 şirkette dönem karı ve ertelenmiş vergi gelirin hisse senedi fiyatını etkilediği sonucuna varılmıştır. Bu 33 şirketin tamamında dönem karının hisse senedi fiyatını olumlu yönde etkilediği görülmekte iken ertelenmiş vergi gelirin hisse senedi fiyatına etkisi noktasında durum değişmektedir. 33 şirketten 22'sinde ertelenmiş vergi geliri hisse senedi fiyatını olumlu yönde etkilerken 11'inde olumsuz yönde etkilemektedir. Bir başka deyişle 11 şirketin finansal tablolarında yer alan ertelenmiş vergi geliri arttıkça söz konusu şirketlerin hisse senedi fiyatlarında azalma görülmüştür.

Tablo 9: Şirketler İçin Katsayılar Tablosu

Şirket	Ertelenmiş Vergi Geliri/ (Gideri) β	Dönem Karı/(Zararı) β	Düzeltilmiş R ² Değeri
AEFES	-.469	.424	.680
AGHOL	"Anlamsız"	.916	.808
AKBNK	"Anlamsız"	.857	.722

AKCNS	"Anlamsız"	.631	.834
AKSA	-.456	1.328	.934
AKSEN	.153	.858	.938
ALARK	-.347	1.197	.941
ALBRK	"Anlamsız"	.741	.486
ARCLK	.518	.457	.799
ASELS	"Anlamsız"	.794	.809
BERA	"Anlamsız"	.889	.602
BIMAS	-.402	1.216	.840
BRSAN	"Anlamsız"	.857	.727
BRYAT	"Anlamsız"	.942	.765
BUCIM	"Anlamsız"	.793	.343
CCOLA	-.285	.645	.801
CIMSA	"Anlamsız"	.942	.911
DOAS	"Anlamsız"	1.048	.921
DOHOL	.606	.325	.748
ECILC	1.458	2.237	.807
ECZYT	"Anlamsız"	.810	.654
EGEEN	-.189	.960	.845
ENKAI	1.074	.479	.725
EREGL	"Anlamsız"	.858	.801
FROTO	"Anlamsız"	.946	.870
GARAN	.258	.744	.810
GLYHO	"Anlamsız"	.571	.227
GUBRF	.179	.821	.743
HALKB	"Anlamsız"	"Anlamsız"	.008
HEKTS	.161	.826	.897
IPEKE	-.309	1.035	.720
ISCTR	.289	.723	.896
ISMEN	"Anlamsız"	1.030	.906
IZMDC	"Anlamsız"	.448	.085
KARSN	.513	.344	.501
KCHOL	.410	.596	.922
KONYA	.390	.682	.641

KORDS	“Anlamsız”	.938	.874
KOZAA	-.240	1.002	.715
KOZAL	-.241	.983	.719
KRDMD	“Anlamsız”	.809	.629
MGROS	.331	.606	.676
OTKAR	“Anlamsız”	.743	.785
OYAKC	“Anlamsız”	.980	.948
PETKM	“Anlamsız”	.794	.821
SAHOL	.118	.953	.948
SASA	“Anlamsız”	.748	.903
SISE	.226	.782	.946
SKBNK	“Anlamsız”	.639	.314
TAVHL	.397	.456	.379
TCELL	“Anlamsız”	.741	.706
THYAO	.568	1.462	.947
TKFEN	-.209	.935	.716
TOASO	-.161	1.054	.885
TSKB	.299	.680	.829
TTKOM	.616	.508	.748
TTRAK	“Anlamsız”	.774	.885
TUKAS	“Anlamsız”	.923	.844
TUPRS	“Anlamsız”	.965	.822
ULKER	.813	.582	.509
VAKBN	“Anlamsız”	.576	.338
VESBE	“Anlamsız”	.685	.732
VESTL	.431	.491	.680
YKBNK	.281	.725	.867
ZOREN	“Anlamsız”	“Anlamsız”	.085

Ertelenmiş vergi gelirinin hisse senedi fiyatını olumlu yönde en çok etkilediği iki şirket; ECILC ve ENKAI kodlu şirketlerdir. Olumsuz yönde en çok etkilediği iki şirket ise AEFES ve AKSA kodlu şirketlerdir.

4. SONUÇ

Küreselleşme, uluslararası ticaret ve çok uluslu şirketlerin artmasıyla birlikte finansal işlemlerin muhasebeleştirilmesinde ve raporlanmasında uluslararası standartların geliştirilmesi zorunlu hale gelmiştir.

Bu kapsamda ABD ve Avrupa birliği ülkelerinde uluslararası muhasebe ve finansal raporlama standartları geliştirilerek finansal işlemlerin tekdüze olarak kayıt altına alınması sağlanmıştır. Uluslararası muhasebe ve finansal raporlama standartları, Avrupa Birliği ile yakın ilişkileri olan Türkiye’de de Türkçe’ye aynen tercüme edilerek uygulanmaya başlanmıştır.

Uluslararası standartların geliştirilmesiyle finansal işlemlerin muhasebeleştirilmesi ve raporlanması konusunda farklı ülkelerde faaliyet gösteren şirketler arasında eşgüdüm sağlanmıştır. Buna karşılık her ülkenin vergi mevzuatı farklıdır ve finansal işlemler muhasebeleştirilirken vergisel düzenlemelerin etkisi bulunmaktadır. Bir başka deyişle şirketler finansal işlemlerin muhasebeleştirilmesi ve raporlanmasında hem bulunduğu ülkenin vergi mevzuatını hem de uluslararası muhasebe ve finansal raporlama standartlarını dikkate almak zorundadır.

Her ne kadar şirketler hem ulusal vergi mevzuatı hükümlerini hem de uluslararası muhasebe ve finansal raporlama standartlarını dikkate almak zorunda olsa da bu iki kural seti farklı amaçlar taşımaktadır.

Vergi mevzuatının amacı vergiye tabi karın (vergi matrahının) belirlenmesidir. Bu sebeple ilgili ülke mevzuatına göre işletmelerin yapmış olduğu bazı giderler vergi matrahının belirlenmesinde indirim olarak kabul edilmeyebilir. Aynı şekilde işletmelerin elde etmiş olduğu bazı gelirler de vergiden istisna tutulabilir. Bu durumlar tamamen ülkelerin kendi politikalarına göre belirlediği vergi mevzuatından kaynaklanmaktadır. Bu şekilde vergi mevzuatına göre hesaplanan kara mali kar adı verilmektedir.

Uluslararası standartların amacı ise, işletmelerin finansal işlemlerinin gerçeğe uygun şekilde muhasebeleştirilmesi ve raporlanmasıdır. Dolayısıyla işletmelerin işleri ile ilgili yapmış oldukları tüm giderler ve elde etmiş oldukları tüm gelirler karın hesaplanmasında dikkate alınmaktadır. Bu şekilde hesaplanan kara ticari kar adı verilmektedir.

Yukarıda anlatılan sebeplerle zaman zaman mali kar ile ticari kar arasında farklılıklar olabilmektedir. Örneğin bir şirket, elde etmiş olduğu bir geliri standartlar uyarınca ticari kar hesabında dikkate almış; ancak bulunduğu ülke vergi mevzuatı uyarınca söz konusu gelir vergiden istisna bir gelir olduğu için mali karın hesabında dikkate almamış olabilir. Aynı durum şirketlerin yapmış oldukları giderlerde de meydana gelebilir.

Mali kar ile ticari kar arasında meydana gelen farklılıklar; ülkelerin vergi düzenlemelerindeki farklılıklar sebebiyle bazen sürekli olduğu gibi bazen de geçici bir nitelik arz etmektedir. Örneğin Türk vergi mevzuatına göre bir işletmenin, bir şarta bağlı olmaksızın kanunen kabul edilmeyen giderinin veya vergiden istisna gelirinin olması durumunda mali kar ile ticari kar arasındaki fark sürekli bir farktır. Ancak bu durum bir şarta bağlı olduğunda durum değişmektedir ve mali kar ile ticari kar arasındaki fark geçici bir nitelik arz etmektedir. Örneğin Türk vergi mevzuatına göre ayrılan kıdem tazminatı karşılıkları ancak ödendiğinde gider yazılabilir. Bununla beraber standartlar uyarınca kıdem tazminatı ayrıldığı anda muhasebeleştirilmeli ve ticari kar hesabında dikkate alınmalıdır. Dolayısıyla mali kar ile ticari kar arasında kıdem tazminatı karşılıklarından kaynaklanan bu farklılık kıdem tazminatları işletme tarafından ödendiğinde ortadan kalkacaktır ve geçici bir nitelik arz etmektedir.

Bir başka örnekte ise, yine Türk vergi mevzuatında faiz gelirleri, dönemsellik ilkesi uyarınca tahakkuk ettiği anda finansal durum tablolarına kaydedilirler. Vergi kanunları uyarınca, faiz gelirleri tahsil edilince

ceye dek vergiye tabi olmayan gelir kabul edilmektedir. İşletmeler bazen faiz gelirlerini tahakkuk ettiği dönemde tahsil edememektedir. Bu halde, faiz geliri vergiye tabi olmayacağından mali kar ile ticari kar arasında faiz geliri tahsil edilinceye kadar vergiye tabi geçici bir fark ortaya çıkar.

Yukarıdaki örneklerde anlatıldığı gibi mali kar ile ticari kar arasındaki farklılığın geçici bir nitelik arz etmesi durumunda ertelenmiş vergi uygulaması gündeme gelmektedir. Dönemsellik ilkesi uyarınca ertelenmiş vergi hesaplanması mali kar ve ticari kar arasında bir köprü görevi görmektedir. Mali kar ile ticari kar arasındaki farklılık; gelecekte bir vergi yükümlülüğü doğuruyorsa, yukarıdaki faiz geliri örneği gibi, ertelenmiş bir vergi yükümlülüğü; gelecekte bir vergi avantajı sağlıyorsa, yukarıdaki kıdem tazminatı karşılıkları örneği gibi, ertelenmiş bir vergi varlığı söz konusudur.

İşletmeler tarafından hesaplanan ertelenmiş vergi varlığı ve ertelenmiş vergi yükümlülüğü tutarlarının finansal durum tablosunun aktif ve pasif bölümlerinde dönem ayırıcı hesaplar olarak muhasebeleştirilmesi gerekmektedir. Ayrıca ertelenmiş vergi varlığı ile ertelenmiş vergi yükümlülüğü arasındaki fark da kar veya zarar tablosuna işletmeler tarafından ertelenmiş vergi geliri/gideri olarak kaydedilmelidir. Ertelenmiş verginin hesaplanması bu çalışmanın 1.3 bölümünde ayrıntılı olarak yer almaktadır.

İşletmeler tarafından kar veya zarar tablosunda ertelenmiş vergi geliri/gideri olarak kaydedilen tutarlar, dönem karının bir unsuru olmaktadır. Çünkü işletmelerin toplam vergi karşılıkları; dönem vergisi ile ertelenmiş vergi geliri/giderinin toplamından oluşmaktadır. Dönem karı ise, vergi öncesi kardan toplam vergi karşılığının çıkartılması sonucunda hesaplanmaktadır. Böylelikle işletmelerin finansal tablolarında yer alan dönem karı tutarları, ertelenmiş vergi bileşenlerinden doğrudan etkilenmektedir.

İşletmelerin en önemli amacının kar elde etmek olması ve ertelenmiş vergi unsurlarının da karın önemli bir kalemi olması sebepleri dolayısıyla ertelenmiş verginin işletme performansları üzerinde etkisinin olduğu açıktır. Nitekim geçmişte yapılan araştırmalar; finansal tablolarda yer alan ertelenmiş vergiler ile hisse senedi getirileri, kar büyümesi, firma değeri ve dolayısıyla hisse senedi fiyatları arasında ilişki olabileceğini ortaya çıkarmıştır.

Bu çalışmada da Borsa İstanbul'da işlem gören ve BIST 100 endeksine dahil olan şirketlerde, 2013-2022 yılları arasında ertelenmiş vergi bileşenlerinin; hisse senedi fiyatları üzerinde etkisinin olup olmadığı, etkisi var ise söz konusu etkinin ne yönde olduğu, yıllara ve sektörlere göre değişkenlik gösterip göstermediğinin araştırılması amaçlanmıştır.

Yapılan araştırmalar ve sonuçlarına, çalışmanın 3.4 bölümünde yer verilmiştir. Yapılan analizlerin tüm sektörlerin geneli, her ana sektör, her alt sektör ve her bir şirket için ayrı ayrı yapıldığı düşünüldüğünde, ertelenmiş vergi bileşenlerinin doğrudan hisse senedi fiyatlarını etkilediğini söylemek genellikle (bazı şirketler haricinde) mümkün bulunmamaktadır. Bununla birlikte dönem karının hisse senedi fiyatlarını etkilediği ve söz konusu etkinin güçlü olduğu yapılan analizlerde görülmektedir. İşletmelerin dönem karı tutarları yükseldikçe hisse senedi fiyatları da yükselmiştir. Bir başka ifadeyle BIST 100 endeksine dahil olan şirketlerin yatırımcılarının açıklanan finansal tablolardaki dönem karı tutarlarını dikkate alarak yatırım yaptıkları sonucuna ulaşılabilir.

Bununla birlikte dönem karı tutarlarının bir kısmı ertelenmiş vergi geliri/giderinden oluştuğundan ertelenmiş verginin dolaylı olarak da hisse senedi fiyatları üzerinde etkisi olduğu kabul edilebilir.

Bu araştırma, Türkiye’de mali ve reel sektördeki gelişmelere yön vermesi nedeniyle BIST 100 endeksinde dahil olan şirketler üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın farklı şirketler ve farklı ülke borsalarına kayıtlı şirketler üzerinde yapılması durumunda farklı sonuçlar doğacağı muhtemeldir. Ertelemiş verginin hisse senedi fiyatlarını etkileme gücü aynı zamanda o piyasanın etkinlik gücünü veren göstergelerden biri olarak kabul edilmelidir. Bu sebeple bu araştırmanın farklı ülke borsalarında yapılması çalışmamızın önerilerinden biridir.

Ertelemiş verginin etkilerinin doğru tespit edilebilmesi için öncelikle ertelenmiş vergi bileşenlerinin doğru bir şekilde hesaplanıp muhasebeleştirilmesi gerekmektedir. Her ne kadar TMS 12 Gelir Vergileri Standardı, gelir vergilerinin muhasebeleştirilmesini düzenlese de Türkiye’de uygulanan Tek Düzen Hesap Planında ertelenmiş verginin muhasebeleştirilmesi ile ilgili bir düzenleme bulunmamaktadır. Türkiye’de muhasebe sisteminde uygulanan Tekdüzen Hesap Planı (TDHP), TMS ile uyum içinde değildir ve TMS’nin gereksinimlerini karşılayamamaktadır. Dolayısıyla TDHP’nin TMS ile uyumlaştırılması gerekmektedir. Çalışmamızın önerilerinden birini de bu husus oluşturmaktadır.

Ayrıca küreselleşmenin etkisi, her ülkenin özellikle ekonomik olarak birbirleriyle yakın ilişkiler içinde olması, uluslararası ticaretin kaçınılmaz olması sebepleri dolayısıyla Türkiye’de faaliyet gösteren her işletmenin uluslararası standartlara uyması dünya finansal sistemine tam entegrasyon için önem taşımaktadır. Türkiye’de ise şu anda standartlara uyma zorunluluğu sadece SPK, BDDK ve Hazine denetimine tabi olan şirketler için bulunmaktadır. Standartlara uyma zorunluluğunun Türkiye’deki tüm şirketler için getirilmesi çalışmamızın bir diğer önerisini oluşturmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akdoğan, N. (2006). UMS 12-Gelir Vergileri Standart Hükümlerine Göre Dönem Karından İndirilecek Vergi Giderinin Hesaplanması ve Ertelemiş Vergilerin Muhasebeleştirilmesi. *Muhasebe ve Denetime Bakış*, 17, 1-18.
- Amir, E. ve Sougiannis, T. (1999). Analysts' Interpretation And Investors' Valuation Of Tax Carryforwards. *Contemporary Accounting Research*, 16(1), 1-33.
- Amir, E., Kirschenheiter, M. ve Willard, K. (1997). The valuation of deferred taxes. *Contemporary Accounting Research*, 14(4), 597-622.
- Beaver, W. H. ve Dukes, R. E. (1972). Interperiod Tax Allocation, Earnings Expectations, and the Behavior of Security Prices. *The Accounting Review*, 47(2), 320-332.
- Demir, Ş. (2001). IAS 12 (Uluslararası Muhasebe Standardı 12). *Yaklaşım Dergisi*(104).
- Dhaliwal, D., Trezevant, R. ve Wilkins, M. S. (2000). Tests Of Deferred Tax Explanation Of The Negative Association Between The Lifo Reserve And Firm Value. *Contemporary Accounting Research*, 17(1), 41-59.
- Diehl, K. A. (2013). Temporary Book-Tax Differences Under IFRS. *Taikomoji Ekonomika*, 7(1), 99-116.
- Erdoğan, M. ve Dinç, E. (2009). Türkiye Muhasebe Standartları ve Muhasebe Meslek Mensuplarının Bilgi Düzeylerinin İncelenmesi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*(43), 154-169.
- Frischmann, P. J., Shevlin, T. ve Wilson, R. (2008). Economic Consequences of Increasing the Conformity in Accounting for Uncertain Tax Benefits. *Journal Of Accounting And Economics*, 46(2-3), 261-278.
- Göğüş Sümer, H. (2010). Ertelemiş Vergi ve Muhasebeleştirilmesi. *Mali Çözüm*, 20(101), 13-29.
- Gücenme, Ü. ve Poroy Arsoy, A. (2007). Vergilerin Muhasebeleştirilmesi, Ertelenen Vergi Varlık ve Yükümlülükleri. *Muhasebe ve Denetime Bakış*, 21, 1-16.
- Hanlon, M., Laplante, S. K. ve Shevlin, T. (2005). Evidence For The Possible Information Loss Of Conforming Book Income And Taxable Income. *Journal Of Law And Economics*, 48(2), 407-442.
- Herbohn, K., Tutticci, I. ve Khor, P. S. (2010). Changes In Unrecognised Deferred Tax Accruals From Carry-Forward Losses: Earnings Management Or Signalling? *Journal Of Business Finance & Accounting*, 37(7-8), 763-791.
- Jung, D.-J. (2004). The Valuation Allowance For Deferred Tax Assets: Predictive Ability, Earnings Management Implications, And Information Content. Doctoral Dissertation, University Of Kentucky.
- Kocamaz, H. (2012). Uluslararası Muhasebe Standartlarının Dünyada ve Türkiye'de Oluşum ve Gelişim Süreci. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(2), 105-120.
- Kumar, K. R. ve Visvanathan, G. (2003). The Information Content Of The Deferred Tax Valuation Allowance. *The Accounting Review*, 78(2), 471-490.
- Lev, B. ve Nissim, D. (2004). Taxable Income, Future Earnings, And Equity Values. *The Accounting Review*, 79(4), 1039-1074.
- Rayburn, J. (1986). The Association of Operating Cash Flow and Accruals with Security Returns. *Journal of Accounting Research*, 24, 112-133.
- Robinson, L. A. ve Schmidt, A. P. (2013). Firm and Investor Responses to Uncertain Tax Benefit Disclosure Requirements. *American Accounting Association*, 35(2), 85-120.
- Thomas, J. ve Zhang, F. X. (2011). Tax Expense Momentum. *Journal of Accounting Research*, 49(3), 791-821.
- Weber, D. P. (2009). Do Analysts And Investors Fully Appreciate The Implications Of Book-Tax Differences For Future Earnings? *Contemporary Accounting Research*, 26(4), 1175-1206.
- Yıldıztekin, İ. (2013). TMS-11 ve 12 Standardı Kapsamında Ertelemiş Vergilere İlişkin Muhasebe Kayıtları. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(1), 295-320.